

מו

וַתִּהְיֶה וַתִּלְדֵּךְ אֶת קִיץ וַתֹּאמֶר קָנִיתִי אִישׁ אֶת ה'. וַתִּסְפָּר
לְלִדְתָּ אֶת אָחִיו אֶת הֶבֶל (ד, א"ב)

מדוע לא פירשה התורה את הטעם לקריאת השם הבל, כשם שפירשה את הטעם שאחיו נקרא בשם קיץ?

ויש לומר על-פי דברי המדרש¹³³, שעיבורו של הבל היה יחד עם עיבורו של קיץ. ובמדרש נוסף נאמר¹³⁴, שעיקר ההריון היה בשביל קיץ, והבל בא כתוספת בלבד (כלשון הכתוב "ותוסף ללדת את אחיו את הבל").

ולפיכך אין צורך לפרש את הטעם לקריאת השם "הבל", שהרי הדבר מובן מתוך דברי הכתוב "ותוסף ללדת את אחיו את הבל" – כלומר שקיץ הוא העיקר, ואילו הבל בא כתוספת שאין בה חשיבות, כ"הבל" בעלמא.

(לקו"ש ח"ל ע' 277)

אוצר החכמה

1234567

מו

וַיָּבֵא קִיץ מִפְּרֵי הָאָדָמָה מִנְחָה לַה'. וְהֶבֶל הֵבִיא גַם הוּא
מִבְּכֹרוֹת צֵאֲנוּ וּמִחֶלְבֵהֶן וַיִּשַׁע ה' אֶל הֶבֶל וְאֶל מִנְחָתוֹ (ד, ג"ד)

"מפרי האדמה – מן הגרוע, ויש אגדה שאומרת זרע פשתן היה" (רש"י)

לכאורה הדבר תמוה: אם קיץ הביא את מנחתו מן הגרוע, מדוע ציפה שתתקבל?

133. ב"ר פכ"ב, ג.

134. ב"ר פס"א, ד.

ויש לומר, שלכן הביא רש"י את האגדה האומרת "זרע פשתן היה", שהוא דבר חשוב ומעולה¹³⁵: קין סבר שהעיקר הקובע הוא מין המנחה, ולכן הביא זרע פשתן שהוא מין חשוב ומשובח, אלא שבמין זה עצמו הביא "מן הגרוע" – פשתן גרוע.

וזה היה ההבדל בין מנחתו של קין לזו של הבל:

קין סבר, שהעיקר הוא לבחור בעבור הקרבן את הסוג הנעלה והחשוב ביותר, ואין חשיבות לאיכותו של הפרט הנבחר בתוך המין המשובח עצמו. ואילו הבל, לעומת זאת, הביא מסוג פחות משובח – ממין הצאן ולא ממין הבקר – אלא שבמין זה עצמו הביא מהטוב והמשובח שבו: "מבכורות צאנו ומחלביהן".

ומכך שהקב"ה שעה אל הבל ולא אל קין, אף שקין הביא מהמין המשובח שבצומח (פשתן) – מוכח שהעיקר אינו להביא מין שהוא עצמו משובח, אלא להביא את המשובח שבכל מין ומין.

כך נראה גם מדברי הרמב"ם¹³⁶: "הרוצה לזכות עצמו, יכוף יצרו הרע וירחיב ידו ויביא קרבנו מן היפה המשובח ביותר שבאותו המין שיביא ממנו"; ומשמע מדבריו שיש לבחור את המשובח שבאותו המין, אבל אין צורך לבחור דוקא את המין המשובח ביותר. ויש לומר שהרמב"ם למד זאת מכאן¹³⁷.

וטעם הדבר:

הסיבה לכך שיש להביא לה' מן המשובח – "כל חלב לה"¹³⁸ –

135. כן מוכח מפירוש רש"י על הפסוק (לעיל ב, יא) "שם האחד פישון", ששם הנהר נקבע משום שהוא מגדל פשתן, ומכך מובן שפשתן הוא דבר חשוב עד כדי כך שהנהר נקרא על שמו. וראה גם בפרשת מקץ (מא, מב): "וילבש אותו בגדי שש", וברש"י שם "דבר חשיבות הוא במצרים". ויש להעיר שגם בגדי הכהן הגדול ביום הכפורים היו עשויים מבד – פשתן – והיו יקרים מאוד (יומא לד, ב).
136. סוף הלכות איסורי מזבח.

137. וכפי שהרמב"ם אכן אומר בהמשך דבריו: "הרי נאמר בתורה 'והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלבהן, וישע ה' אל הבל ואל מנחתו'".

138. ויקרא ג, טז.

היא כדי לבטא את הכרת האדם בבעלות הקב"ה על כל הבריאה, "לה' הארץ ומלואה"¹³⁹, שבגללה מקריב הוא לקב"ה את המיטב והמובחר שברשותו.

ומכיוון שב"הארץ ומלואה" נכלל כל מה שיש בעולם, בין מינים יפים ומשובחים ובין מינים פשוטים וגרועים – לכן גם המושג "כל חלב לה'" אינו מוגבל למינים משובחים בלבד, שהרי ההכרה בבעלות הקב"ה צריכה להתבטא בכל מין ומין שבבריאה, ולכן צריך להקריב בכל מין ומין "מן היפה המשובח ביותר שבאותו מין".

(לקו"ש חט"ו ע' 20 ואילך)

מח

וַיָּבֵא קִין מִפְּרֵי הָאָדָמָה מִנְחָה לַה' (ד, ג)

"מפרי האדמה – מן הגרוע, ויש אגדה שאומרת זרע פשתן היה. דבר אחר: מפרי, מאיזה שבא לידו, לא טוב ולא מובחר" (רש"י)

יש לבאר את טעמו הפנימי של קין לכך שלקח "מן הגרוע", או "מאיזה שבא לידו, לא טוב ולא מובחר":

מבואר בלקוטי תורה¹⁴⁰, שקרבנו של קין הוא בדוגמת בגדי הכהן הגדול ביום הכפורים, שהיו עשויים אף הם מפשתן ("בד"). ומבואר שם, שמעלת הפשתן היא בכך שמכל גרעין צומח קנה יחיד¹⁴¹, "ואין שני קנים עולים מגזע אחד, מה שאין כן בשאר כל מיני צמיחה, כמו חיטים ודגן, שכמה שבלים עולין מחיטה אחת. והעניין, לפי שבחינת בד היינו שנמשך מעולם האחדות".

לפי זה מובן הטעם לכך שקין לא ראה צורך להביא מהמובחר דוקא,

139. תהלים כד, א.

140. אחרי כח, סע"ב ואילך.

141. רש"י זבחים יח, ב.

כיוון שהרגיש את האחדות כפי שהיא מצד הקב"ה בעצמו, כביכול¹⁴², שלגביו הכל שווה – "השווה ומשווה קטן וגדול" – ואין הבדל בין מובחר לגרוע.

אלא שהנהגה זו אינה מתאימה לרצונו של הקב"ה. רצונו של הקב"ה הוא שאחדות ה' תחדור בתוך העולם ובמגבלותיו, ומאחר שבעולם ישנו הבדל בין פרי מובחר לגרוע – יש להקפיד על כך שהקרוב לה' יהיה "מן המובחר" דוקא, כדי להדגיש את ההכרה בזה ש"לה' הארץ ומלואה" – גם מצד גדרי העולם.

(לקו"ש חט"ו ע' 25 ואילך)

מחילת המוסר

מט

וַיִּשַׁע ה' אֶל הָאֵל הַבָּל וְאֶל מְנַחְתּוֹ (ד, ה)

יש לשאול: מה פשר החלוקה שבפסוק (א) "אל הבל", (ב) "ואל מנחתו", והרי לכאורה היינו הך?

והביאור בזה:

בהבאת קרבנות יש שני עניינים: (א) קיום המצוה על-ידי האדם (ה"גברא") שבהקרבת הקרבן מקיים הוא מצוה, בדומה למצוות אחרות. (ב) הפעולה שנעשית בקרבן (ה"חפצא") שהוא ניתן לקב"ה, והקב"ה מקבל אותו כביכול. עניין שני זה שייך דוקא בקרבנות: בכל שאר המצוות, גם כשמקיימים מצוה בחפץ מסויים והוא נעשה תשמיש למצוה, החפץ נשאר בבעלותו של האדם; ואילו הקרבן יוצא מרשות האדם ונכנס לרשות הקב"ה.

ולכן, כאשר אדם מביא את קרבנו מהמובחר והטוב שבנכסיו, יש בזה

142. ויש להעיר שמצינו בכמה מקומות אודות מעלת קין: הוא היה הראשון שעשה תשובה (מדרש תהלים מזמור ק. ב"ר ספכ"ב). הקב"ה עשאו אות לבעלי תשובה (ב"ר פכ"ב, יב) וחקק בו אות משמו הגדול (תרגום יונתן בן עוזיאל לקמן פסוק טו). ועוד.

שתי מעלות: (א) הידור המצוה של האדם, ובלשון הרמב"ם¹⁴³: "הרוצה לזכות עצמו יכוף יצרו הרע וירחיב ידו ויביא ^{לזכותו} קרבנו מן היפה המשובח ביותר שבאותו המין שיביא ממנו". (ב) ההידור שבקרבן - העובדה שהקב"ה מקבל, כביכול, קרבן מובחר ומשובח [וכאמור, עניין שני זה הוא מיוחד בקרבנות, כי אף שבכל המצוות צריך האדם להדר ("התנאה לפניו במצוות"¹⁴⁴)], הרי החפץ שבו נעשית המצוה אינו ניתן לקב"ה].

אלו הם, איפוא, שני העניינים שבפסוק: (א) "וישע ה' אל הבל" - לקב"ה נגרמה נחת רוח בראותו את נדיבות לבו של הבל (ה"גברא"). (ב) "ואל מנחתו" - הקב"ה קיבל ברצון את הקרבן עצמו (ה"חפצא"), שהיה קרבן מובחר ומשובח. (לקו"ש חכ"ז ע' 11 ואילך)

ג

וַיִּשַׁע ה' אֶל הָבֶל וְאֶל מִנְחָתוֹ... וְאֶל קִין וְאֶל מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה (ה, ד"ה)

סדר הכתובים דורש ביאור¹⁴⁵: כשמדובר על הבאת המנחות מסופר תחילה על מנחת קין ("ויבא קין מפרי האדמה מנחה לה'¹⁴⁶"), ורק לאחר מכן על מנחת הבל ("והבל הביא גם הוא מבכרת צאנו ומחלבהן"); ואילו כשמדובר על יחסו של הקב"ה להבאת המנחות - הסדר הפוך: תחילה נאמר "וישע ה' אל הבל ואל מנחתו", ורק לאחר מכן "ואל קין ואל מנחתו ולא שעה".

והביאור בזה:

עצם הבאת המנחה על-ידי קין - לא היה בה פגם כה חמור עד כדי

143. סוף הלכות איסורי מזבח.

144. שבת קלג, ב.

145. וראה רד"ק ואור החיים כאן.

146. פסוק ג.

כך שהקב"ה לא יתייחס אליה כלל, שהרי אמרו חז"ל¹⁴⁷ שקין הביא מזרע פשתן שהוא סוג מובחר, ולכן חשב שאין משמעות כל-כך לעובדה שבמין זה עצמו הביא את הגרוע שבו. ובפרט לפי הפירוש¹⁴⁸ שקין הביא "מאיזה שבא לידו, לא טוב ולא מובחר".

ולכן, כדי להסביר את חטאו של קין, מקדימה התורה ומספרת שהבל הביא גם הוא מנחה, והוא הביא מהמובחרים שבצאנו דוקא. וחטאו של קין היה בכך, שגם לאחר שהבחין שדוקא קרבנו של הבל התקבל ברצון, לא עשה דבר כדי לתקן את התנהגותו ולהביא קרבן נוסף מן המובחר. ולכן נאמר "ואל קין ואל מנחתו לא שעה" רק לבסוף, כי עונש זה ניתן לו רק לאחר שראה שקרבנו של הבל התקבל ברצון ולא למד מכך.

(לקו"ש חט"ו ע' 21 ואילך)

ה"ר יעקב

ה"ר יעקב

אוצר החכמה

נא

**וַיֵּדַע קַיִן אֶת אִשְׁתּוֹ וַתַּהַר וַתֵּלֶד אֶת חַוָּה וַיְהִי בְנָה עֵיר
וַיִּקְרָא שֵׁם הָעֵיר כְּשֵׁם בְּנוֹ חַוָּה (ד, יז)**

יש לבאר את ההוראה לדורות (כידוע¹⁴⁹ ש"תורה" היא מלשון הוראה) מסיפור זה:

סיפור זה בא בהמשך לסיפור אודות התשובה שעשה קין לאחר שחטא, וכדברי חז"ל¹⁵⁰ על הפסוק¹⁵¹ "ויצא קין מלפני ה'" – שיצא שמח לפי שנתקבלה תשובתו¹⁵².

147. רש"י לעיל פסוק ג. וראה בביאור שם – ביאור מז.

148. לפי נוסחאות ברש"י שם.

149. זוהר ח"ג נג, ב.

150. ב"ר פכ"ב, יג.

151. לעיל פסוק טז.

152. וכמסופר במדרש, שאדם הראשון למד מקין את כוחה של התשובה: "פגע בו אדם הראשון, אמר לו: מה נעשה בדינך? אמר לו: עשיתי תשובה ונתפשרתי. התחיל אדם הראשון מטפח על פניו, אמר: כך היא כוחה של תשובה, ואני לא הייתי יודע".